

Хубийланы Назир

**ДЖАШИЛ
ДУНИЯ ●**

Хубийланы Назир

ДЖАШИЛ
ДУНИЯ ●

(Назмула)

СТАВРОПОЛЬ КИТАБ БАСМАНЫ
КЪАРАЧАЙ-ЧЕРКЕС БЕЛЮМЮ
ЧЕРКЕССК — 1973

Кар. 1491 - 1

Карачаево-Черкесская
ОБЛАСТНАЯ
БИБЛИОТЕКА

© Ставрополь кыгаб басманы
Къарачай-Черкес бѣлмюс, 1973.

X $\frac{0743-072}{M 159 (03)-73}$ 72-73

* * *

Акъ булутну тюбюнде, тау башында кийикча,
Сёз кёрюне келед да, тас болады джангыдан.
Мараучуча, ёрлейме, кёк кыйырсыз мийикча.
Буюрулгъан эсе да кёруу кыйытыргъа уудан.

Къалай болса да менге, сукъланыу сейирликча,
Берилгенди бу кыйгъы ызына кыйытмаздан.
Акъ булутну тюбюнде, тау башында кийикча,
Сёз кёрюне келед да, тас болады джангыдан.

* * *

Киши кёгюню джулдузу болгъандан эсе,
Кеси кёгюмю болайым къарангысы.
Киши джуртуну патчахы болгъандан эсе,
Ата джуртуму болайым факъырасы.

Киши элини тереги болгъандан эсе,
Туугъан элими болайым чапрагъы.
Киши джерини алтыны болгъандан эсе,
Туугъан джерими болайым топрагъы.

* * *

Биринчи кере джерде бараза тартхан,
Сени джюрегингде ётмекни акълыгъы.
Биринчи юйге терезе, эшик айыргъан,
Юйлерибизде джашайды кюнюнго джарыгъы.

Ташны ташха уруб биринчи от джандыргъан,
Джылытады джылыуунг дунияны тыбырларын.
Биринчи кере джерде арба джол ачхан,
Бюсюреу этедиле санга самолет къанатлары.

* * *

Таулада терек ауса,
Къая кычырады,
Элия ташны урса,
Тауушсуз джарылады.

Сабий къаты ауруса,
Анасы да джылайды,
Ана кеси ауруса уа —
Къаяча, тынгылайды.

* * *
Сюеме сени, къар,
Къум шекерча, акъ.
Сюеме сени, къар,
Тау айранча, акъ.

Сюеме сени, къар,
Чыммакъ къушча, акъ.
Сюеме сени, къар,
Ана сютча, акъ.

* * *
Къалай ашхыды ингирлик,
Тейри эшик турады ачыкъ.
Насыбды аны кёрмеклик,
Таурухча, сейирди джарыкъ.

Джашлыкъча, джазгъы эртденлик
Ишлейди уя джюрекде.
Турлукъду джашнаб соймеклик,
Тейри джарыкъча, мийикде.

* * *

Таш кесек этсенг — болурма тэзюмлю,
Къар джуммакъ этсенг — къалырма тазалай.
Кюн таякъ этсенг — джылытырма гюлн'о,
Тау суучукъ этсенг — саркъарма джырлай.

Будай бюргюк этсенг — чагъарма сабанда,
Толглан ай этсенг — тегерме джарыкъ.
От кесек этсенг — джанарма тыбырда,
Не этсенг да, джазыу, этме мени сатлыкъ.

* * *

От бла сёз джаратылгъандыла кюнден,
Джылытабыз, от этсек, юйлерибизни.
Ашхы сёз эшитсек бир бирибизден,
Джаб-джарыкъ этебиз джюреклерибизни.

Отда кюеди джюреги Прометейни,
Кавказ тауларымы турады джылытыб,
Уллу фахму уа ёмюрледен джерни
Келеди сёзю бла бютеулей джарытыб.

• • •

Сабийликде кёргенме урушланы,
Кечеледен къара хыны кюнлени,
Къанатлары сынган батыр къушланы,
Окъ атылса, юзюлюуюн кюртлени.

Кюрт юзюлюб, энтда къая оюлса,
Къайгырама, къан чыкъгъанча ташладан.
Ол заманда, нек эсе да, кёрюнед
Джаралыла джыгъылгъанча атладан.

• • •

Кёбдю, дейбиз, къыйынлыкъ джерде,
Къыйынлыкъ а кёкде да эркин.
Джулдуз джаныб учса мийикде,
Кёрюнед бушуу баргъанча джертин.

Биреу кёкге къарайды, къууаныб
Аны отдан джарыкъ сызына,
Мен а джарсыйма — кёк джулдуз джаныб
Барад къайытмаздан ызына.

* * *

Джашауда уллуду умут берген кюч.
Тюшондеча адам насыбдан толурму?
Кимге бек багъалыды джерде тюш?
Бешикде тургъан сабийчикге болурму?

Кимге бек багъалыды джерде тюш?
Иги тюшлени кѳргенлеге болурму?
Табигъат бермеген кѳзден юлюш
Тюшондеча насыбдан ѳмюрю толурму?

* * *

Танг жарыкъ уятды къалкъыгъан къаяланы,
Джер джангы жаратылгъан кибик болду.
Кюн энтда кѳрдю таулада къалаланы,
Кѳксюл чарсдан ѳзен ауузу толду.

Къалай огъурлуду джерде мамыр эртден,
Уруш джокъ дуняда къалмаз адам ач.
Тѳгюледи чомарт алтын жарыкъ кѳкден,
Джырлайды джырын джазгъы къарылгъач.

* * *

Акъ къаргъа къара къаргъа къоннганча,
Акъ къагъытха, осал назмум, джазылсанг,
Кёрюнеди толгъан айым тутулгъанча,
Адамлагъа джол табалмай айлансанг.

Айтылгъынчы, сёзюм мени къулумду,
Учар къушла таныла къанатларындан,
Ой излеуде хар бир атлам узунду
Кенг дуняны къыйырсыз джолларындан.

* * *

Къазауат баргъан къыйын кюнлеримде
Палахлагъа батыб тура эди джурт.
Кюн таякъларынг сабий джюрегимде
Батмайын тура эдиле, умут.

Къыш кече джауа турса да сууукъ къар,
Джазыууму кёгюн басса да булут,
Джюрегимде къуру да ышаныуум бар
Джаб-джарыкъ тангны атарына, умут.

* * *

Толкъун, арый билмейин,
Джагъа ташны джалайды.
Ышармайын, кюлмейин,
Таш тынгылаб къарайды.

Ташча, мени эштмейин,
Сууукъ къарам бураса,
Нек эсе да, кёрмейин,
Сен тынгылаб тураса.

* * *

Суу саркъады тенгизге,
Заман а — къайры?
Чапракъ тюшеди джерге,
Джашлыкъ а — къайры?

Къар тюшеди таулагъа,
Насыб джулдуз — къайры?
Къуш кетеди хауагъа,
Ариулукъ а — къайры?

* * *

Джай чиллени кюнюнде кыблада
Къуруйдула суула исси кумлада.
Шималда уа агъарадыла бузла,
Агъаргъанча джашил талада къазла.

От да, суу да керекдиле орунларында,
Аласыз толу болалмаз ёмюрде джашау.
Кече, кюн да керек заманларында,
Керек кибиќ джерге дангыл тюз, мийик тау.

* * *

Гокка хансланы юсюнде
Чыкъ тамчыланы джарыгъы
Турлукъду мени кёзюмде,
Тургъанча джангур ушагъы.

Толуду кёзу кёулакъдан
Таласы туугъан джерими.
Госук ийиси узакъдан
Келеди сабийлигими.

Таула бла мени бир ана табханча
Кёрюнлюб турады таймаздан кёзюме.
Сюеме турургъа, тау тёппе тургъанча,
Дуппур болуб къалыу джетмейди кёлюме.

Иск эсе да дуня сангырау кёрюнеди,
Тау суула шууулдаб саркъмагъан джерде.
Иск эсе да дуня сокъурча кёрюнеди,
Къарлы тауларым агъармагъан джерде.

Таула ашхылыкъны эслемей къалмазла,
Аманлыкъ этсенг, дуниядан джашырмазла,

Тазалыкъны шарты — чыммакъ къарлары,
Ичингден айтсанг да, эшитед къулакълары.

Аланы кёзлери кече, кюн да кёред.
Джокъду джерде тауладан мийик төре.

* * *

Таулада буз джаугъанды,
Тумалаб чегетлени,
Тюблерине къуйгъанды
Акъ чакъгъан тереклени.

Джерни тубан басса да,
Тнер энтда кюнюбюз,
Быйыл саулай акъса да,
Чагъар такъюзюгюбюз.

* * *

Тау тёппелени къарлары эресе,
Мен джарсыйма, таула алаша болгъанча.
Суу джагъа оюлуб, джар бола тебресе,
Къайгъырама, ёзен палахдан толгъанча.

Таулада зурна мыдах джырласа,
Эсге тюшюб уруш, сермеш барад менде,
Анда ёлген джашына анам джыласа,
Сарнагъанча кёрюнед анала джерде.

Джерде чыкъ джашар, сабанлагъа тюше,
Джерни кюйдюрген мурдар болур кёсеу.
Тыбыр от джанар, табада гырджын бише,
Джашауну тутуругъуча къаллыкъса, мюрзеу.

Тынч туююл таулада джолла салыб баргъан,
Тохана юйлени кысыр ташдан ишлеу.
«Насыблыды хурметинге тыйыншылы джашагъан,
Дунияда алтындан багъалы мюрзеу.

Кече таулада ай тутулса,
Тюедиле элдеде багъыр тазланы,
Джелмаууз джутад, эгерле джукъласала,
Деб тизелле къартла таурухланы.

Джерде къагъылгъан дауурбазланы
Эшитгенча, чыгъады ай джарыкъ...
Джашау джелмаууздан къутхарыр адамланы.
Еломге уа биз къаллай мадар табайыкъ?

* * *

Тас болуб кълмайды джукъ ызсыз дунияда,
Гаккыдан чыгъады къуш бала уяда.
Джаз джерге сингселе суу тамчы, кюн таякъ,
Арбазда чагъады терек бачха акъ.

Къарт болса тиширыу, кълыйтмаздан ызына
Чырайы кечеди, тас болмай, кълызына.
Поэтни юзюлсе джашаууну тамыры,
Дунияда джашаргъа кълалады джыры.

* * *

Джазны суйсенг, къларылгъачны да суй,
Сабийчикни суйсенг, гокка хансны да суй,
Кълушну суйсенг, къланатларың да суй,
Таулуну суйсенг, таулары да суй!

ЮРИЙ ГАГАРИННГЕ

Сен джерде тургъан заманда,
Къл сеннге кълучакъ кергенди.
Сен кълке учхан заманда,
Джер джюрегингде тебгенди.

* * *

Джарауруз адамны да болур хайыры,
Акыйл сёз телиден да чыгъар.
Эм узун джолну да болур ахыры,
Къыйын эсе да, тохтауруз алгъа бар.

* * *

Гынтдылы къаргъа илячинни да махтамаз,
Кеси осал игини да ёмюрю джаратмаз,
Гугурук къычырмагъанлыкъгъа, танг атмай
къалмаз,
Осал кёз къарагъанлыкъгъа, кюн мутхуз болмаз.

* * *

Агъачны агъач чюй бла джарадыла,
Отну да от бла тамызадыла,
Алай сёзню сёз бла къуума дейле,
Къанны да къан бла джуума дейле.

* * *

Терек — бюртюкден, ёрген — джилтинден,
Гитче затчыкъны да этмейме сансыз.
Ёмюрле да къураладыла заман кесекден,
Тенгизле да болмаз эдиле тамчысыз.

* * *

Адам кърчдан кючлюдю, назикди гюлден,
Акь кърладан сууукъду, джылыды кюнден,
Тенгизледен теренди, тауладан мийик,
Ол уллуду, дунияча, сейирди, джашау кибики.

* * *

Гитче булутчукъ да кёкню джабады,
Гитче джилтинчик да чегетни джандырады,
Гитче дуппурчукъ да арбаны аудурады,
Уялу заран да гитчеден башланады.

* * *

Бизге джашауну берген анала
Ёле тебреселе, кыйынды бютюн,
Джашауларын бериб алагъа балала,
Тыялмагъанлары дунияда бир кюн.

* * *

Джукъланыб баргъан отдан эсе,
Джаныб келген джилтин ашхы,
Батыб баргъан айдаи эсе,
Чыгыб келген джулдуз ашхы.

* * *

Къыйынды таулад гитче суучукъну джолу,
Халкъымы джолу да тынч туююл эди андан.
Аватлыкъ ючюн къылыч тутханды къолу,
Гитче эсе да, кючлю джокъду халкъдан.

* * *

Бууну ёлтюргенни огъурлулукъну юсюнден
Эркинлиги джокъду дуняда сёлеширге.
Аны кюн да къаргъайды тёзалмай мийикден,
Джер шар тёнгейрейди ёлген бууну кёзлеринде.

* * *

Джерде джашаргъа юйлени ишлейбиз кесибиз,
Къалай уллу насыбды сау адамлагъа ол!
Къайытмаздан айырылыб тебресек дунядан биз,
Сал агъачларыбызны тутады керти шох къол.

Арт юйюбюзню да джерде къазадыла шохла,
Джонадыла ала мыдах сын ташларыбызны,
Юсюбюзге джыламукъ да тамызадыла ала,
Ахыр юйюбюзню босагъасында джаза атыбызны.

Алай а биз кёблеге узатханбыз къол,
Сезалмайын аланы джалгъан болгъанларын.
Керти тенглени билдиреди бизге ахыр джол,
Ай медет, мадар джокъ тутаргъа аланы
къолларын.

Езенледе жасмин чакъгъаны акъса,
Мийик кёгюм дженгил мугурланады.
Джарыкъ кюнюм кёлеккеге къараса,
Къара джюнча, тубаннга чулгъанады.

Езенледе джасмин чакъгъаны акъса,
Чёрчек суу да таууш этиб сарнайды.
Хыны тау джел, нарат чегетге батса,
Джаньуарча, тохтаусуз мурулдайды

Езенледе жасмин чакъгъаны акъса,
Толгъан ай да мутхуз болуб тиеди.
Къарнашымы урушда ёлген хапары
Россияны тюзлеринден келеди.

ТУУГЪАН ХАЛКЪЫМА

Гырджынсыз къала келгендиле юйлеринг,
Джырсыз бир кюн да къалмагъандыла ала.
Къууанчсызлай ётселе да кёб ёмюрлеринг,
Кишиликсиз къалмагъандыла таула.

Джыр керек болгъанда, болурма мен джырынг.
Джырларча таулада къаягъа ёрлеучюле.
Къылыч керек заманда болурма къылычынг,
Хорларча аны бла джауну аскерчиле.

КЪЫЗЫЛ КЪАЯЛА

Кёкге джете, мийик этажлы къалала
Тургъан кирик, къызыл кириш къаяла
Турадыла мингле бла джылланы.
Джауум джууад, джел тарайды аланы.

Ётгендиле джашил джайла, акъ къышла.
Тау башлада баргъандыла урушла.
Джаугъан кирик кёкден къызыл джауумла,
Андан къызыл болурламы къаяла.

ТАУ ДЖОЛ

Тау ёзенде бараса бурулуб айланч.
Сынай, кёре дуняда джарсыу эм къууанч.
Ашхам джулдузланы тюблеринде бара,
Джырлагъанды сенде чарх джырын арба.

Солдатланы къанлары да тамгъандыла санга,
Къызарыб тюбегенсе къыб-къызыл тангнга.
Сен да, мен да ушайбыз бир бирибизге,
Халкъ бушуу, насыб да тенгди экибизге.

СОКЪМАКЪ

Эртденбла эртде туруб, кышхы арбазгъа
Чыгъама. Къар теренди, джумушакъ.
Сюеме таза дунягъа къараргъа,
Барыргъа, сала биринчи сокъмакъ.

Тазады дуня кышхы эртденликде,
Сейирди ол, сейирча кышхы джомакъ.
Чыммакъ шошлукъ турады тегерекде,
Джолгъа джатады биринчи сокъмакъ.

Шукур эте тангнга, атлайма джаяулай,
Таула, терекле, джолла да акъ.
Къалай ашхыды, къарны алгъышлай,
Салыб барыу джерде биринчи сокъмакъ.

КЪЫЗЫЛ КЮН

Шималда сейирди эртден,
Танг да башха тюрлю ата.
Тегюледи кызыл бояу кекден,
Чыкъ джашил ханслада джата.

Шималда сейирди эртден,
Мазаллы, кызыл, тоб кибики, кюн
Чыгъады, таурухча, джерден,
Къанат кериб кызыл кегюрчюн.

Шималда сейирди эртден,
Уянад чегет, чапракъ шыбырдау,
Алай а къарамайд мийикден,
Къыбладача, къарлы мийик тау.

КЁК КЮКЮРЕЙДИ

Кёк кюкюрейди бюгече тауда,
Таякъ джангур джылкыны
Джардан кыуйган болурму?
Къара тубан джатады джолда,
Кетиб барган джолоучуну
Элия урган болурму?

Кёк кюкюрейди бюгече тауда,
Къара джел терекни тамырын
Къобарган болурму?
Кыушну балаларын джылы уядан
Тюбсюз джаргъа мийикден
Быргъаган болурму?

Кёк кюкюрейди бюгече тауда,
Джугъутурну улагы дорбунда
Илгене болурму?
Тура эсем да джауумсуз талада,
Джукъусуз болганым
Аны ючюн болурму?

ПОЕЗД

Барады поезд аллына тангны,
Чархлары макъам согъадыла аны.

Алада мени джарсыуум, кыуанчым,
Джаб-джашил джазым, саб-сары кыачым.

Поезд барады, ашыгыб, алгъа,
Терезеден къарайма кыйырсыз джолгъа.

Шахарла, элле озадыла артха,
Барады поезд, ат чабханча чарсха.

Къайгъырыу тохтайды, кетмей джюрегимде,
Поездле тохтаучу джерлеге джетгенде:

Къайда тохтарыкъды эм ахыр поездим,
Сендеми, кенгеми, о туугъан джерим?

АСКЕРЧИ БЛА САБАНЧЫ

Мен сюеме къаладжюк бла къаманы,
Джерни тамалы аланы иелери,
Сакълайдыла кёб палахладан аны
Аскерчини къаны бла сабанчыны тери.

Ай джарыкъда джай кечеде аскерчи
Ангылайды сабанлада шошлукъну.
Алтын будай, излемейин келечи,
Сабанчыгъа билдиреди шохлугъун.

Джангыз аскерчи биледи сёлеше
Аны бла сёзсюз кюнде, кечеде.
Джерчи ушагъынаны бла этед
Сабан агъачланы огъурлу тилинде.

Джерге урлукъ себе джангыз сабанчы
Джылыуун да атады мюрзеу бла бирге.
Сууукъ бетджанда тургъан аскерчи
Береди джюрек джылыуун джерге.

Ишлейди, арымай, махтаулу джерчи,
Сабанлагъа тамады чомарт тер.
Джерге джанын береди аскерчи,
Аны ючюн саулай турады джер.

МИЙИК ТАУ

Къылыч алыб къолуна
Келген заманлада джау.
Нёгер болуб халкъыма
Тургъанса, мийик тау.

Салгъанд сени къатынга
Мамыр ташдан тыбырын,
Къарамагъанд артына, —
Сен сакълагъанса сыртын.

Ауалмагъанды душман
Мийик тёппелерингден,
Къара кюнледе тубан,
Чачылмагъанды сенден.

Халкъ да, сен да бир бирге
Джашайсыз, таянганлай.
Бушуугъа, насыбха да бирге
Келесиз джолукъгъанлай.

Ѓылычдан кьоркьуб таулу
Бермеди сени джаугъа,
Кёб сынам келди уллу,
Алышмаз алтын таугъа.

Келген заманда эртден
Санга къараб уянад,
Мийикге талпыугъа сенден
Халкъ юренгенлей барад.

Таулу тюклю бёркюн да
Тёппенге ушата тикгенд,
Къуш уяча, юйюн да
Санга ушатыб бичгенд.

Кюн да чыгъады сенден,
Халкъ умутлача, мийик,
Къарайса чууакъ кёкден,
Чыммакъ джугъутур кибик.

КЪОЗ ТЕРЕК

Кенг арбазгъа къоз терек
Джашил салкъын атады,
Кёлеккеси тегерек
Къалын хансда джатады.

Арбазыма къарауул
Болуб кёб джыл тургъанды,
Мен джашагъан тау аул
Андан сора туугъанды.

Узакълада айлансам,
Тюшлеринде кѳргенди,
Къайытмайын мычысам,
Тансыкъ сагъыш этеди.

Къарт юйюмю арбазын
Джашил терек джасайды.
Ол атамы ауазын
Унутмайын сакълайды.

АКЪ КЪАР

— Къайры кетеди акъ къар,
Джаз джылыу келсе?
— Джерге сингеди акъ къар,
Кюн джарыкъ тийсе.

— Неге джарайды акъ къар
Джерни тюбюнде?
— Хансны къозгъайды акъ къар
Джылы кюнледе.

— Къайда джашайды акъ къар,
Суу болуб саркъса?
— Бутакълада джашайды акъ къар,
Дуня джашил чакъса.

— Къайры барады акъ къар,
Эниб энишгеге?
— Суу болуб джырлайды акъ къар,
Саркъа тенгизлеге.

ТЕБЕРДИ

(Баллада).

«Бергенди джерни юсюнде
Бютеу ариулукъну бери,
Дуня къуралгъан кюнде
Кёкню аллахы Тейри». —

Дегенед къарт тебердичи,
Таурух айта эртделеден.
Джашайды андан беричи
Джерни аты, келиб кёкден.

Ёмюрлени саркъа кери,
Кёбдю таурух унутулгъан.
Къалай чомарт эди Тейри,
Быллай джерни саугъалагъан!

Къалай фахмулу эди таулу,
Бу атны атагъан сеннге.
Биринчи устазым уллу —
Олду джол кёргюзген меннге.

Аны джырыны тамыры
Къайда болгъанын табалсам,
Тиеред кюнча джарыгъы,
Джюрек джырымы джырласам

Ол халкъ джюрегинде терен
Турады, джарькъ кюн киби,
Тазады, кёню аллахы берген
Тау тѣппеледе къар киби.

Сѣз хазна — бугъунуб тургъан
Тенгизди, джюреги халкъны.
Излейме мен анга баргъан,
Къыйын эсе да, джолланы.

Халкъ джерде джашаб тургъанда,
Турлукъду сѣзню хазнасы,
Ол бугъар къалын тубанда,
Келгинчи сѣзню устасы.

Къарт айтады, ариулукъну
Кёню аллахы Тейри берди.
Унутдургъан таурухлукъну
Мени аллахым — туугъан джерди.

ТИРМЕН

Тирмен айланады, тартады мюрзеу,
Аны джумушу — халкъгъа насыб ишлеу.

Гюрбеси мюрзеуден толуб тургъанда,
Къайгъы джокъча кёрюнед джамагъатда.

Тыбырланы отлары да джарыкъ джана,
Тегенеде тылы басзды ана.

Сабий кёздеде ышарыу ачыкъ.
Кюн да тиеди дунийда джарыкъ.

Урушну эсге тюшюргенлей мен,
Кёзюме кёрюнед тохтаб тургъан тирмен.

Ач сабийлени кёзлери мыдах,
Насыбдан айыргъанед уруш узакъ.

Тирмен эшигинде тагъылгъан кирит,
Арбазда джатыб тураед арыкъ ит.

Джазыу къайтармасын энди ол кюнлени,
Эшиклери ачылыб турсун тирменлени.

Шорбат чыпчыкъла тирменлени сакълаб,
Джай да, къыш да джашасынла джырлаб.

Халкъгъа насыб тартады тирменчи,
Олду кюнню иеси темирчи.

Анам бла тирменде ётген кечеле,
Джокъду багъа дунияда сизни ёлчелер.

Тартаса насыб халкъыма, къарт тирмен,
Сенича джуртума джарасам эди мен...

МЕНИ ХАЛКЪЫМ

Карачай — нейтральный народ, живущий у подошвы Эльбруса, отличается своей верностью, красотой и храбростью.

ЛЕВ ТОЛСТОЙ.

Къаялы джуртлада уянгы ишлегенсе,
Шоркъала джырларын джырлагъан джерледе.
О, мени къуш халкъым, къушладан юреннгенсе
Сен батыр болургъа Минги Тау тюрюнде.

Ташланы, тауланы чыдамы сукъланады.
Сендеги тѣзюмге, о мени къурч халкъым.
Къар кибик, джумушакъ тазалькъ сакъланады
Кѣлюнде, о мени эртдеги тау халкъым.

Къуш учса башында, сыйыныб къалыучанед
Бютеулей сабанынг кѣлекке тюрюне.
Мюрзеуню къаяда битдириб алыучаненг,
Сукъланмай дунияда кишини джерине.

Тау къортле юзюлюб ѳзеннге къуюлгъанча,
Къыйынлыкъ юсюнгю кѣб ѳмюрню басханд,
Палахха бек уллу халкълары чыдагъанча,
Къаялача, къючлю тау халкъым чыдагъанд.

Джугъутурча, чучхур мийикден секиреди,
Хапарын айтыучанды ол таза къарланы.
Джырынгы ташлада ызлары кѣрюнеди,
Къаладжюк да, къама да джазгъанд аланы.

Джолларынг душманнга хар кѳуру джабылыбды,
Кишилик ёрлетгенди сени кѳк мийикге.
Кѳонакѳга джюрегинг эртдеден ачылыбды,
Ёзенни ауuzu ачылганча тюзге.

Революция, партия Ленинчи кюч бла
Дунияны бютеу тебиндирдиле.
Эркинлик, мамырлыкѳ, кѳарнашлыкѳ кюн бла
Ёмюрлюк насыбха сеннге джол бердиле.

Сюеме дуняда кѳб тюрлю джуртланы да,
Джашайма, шохлукѳну джырларын мен джырлай.
Махтанама совет халкѳланы уланы да
Болганым бла, таулу кѳуш халкѳым кѳарачай.

КЪОЙ ДЖОЛ

Кѳой кютюб ёсгендиле ала-бабаларым,
Ала кѳкню да чексиз сѳйгендиле,
Джашау джолуму джарытхан джулдузларым
Кѳойну тилин да уста билгендиле.

Кѳойчу болганды аты кѳарт атамы,
Ёмюрюн кѳой кютюб ашырганды ол.
Узакѳлагѳа джетсе да джити кѳзкѳарамы,
Дуняда билгенди кѳуру эки джол.

Биред экисини аты да аны джолларыны —
Джердеги кѳой джол бла кѳкдеги Кѳой Джол.
Кѳб болган эсе да саны малларыны,
Эки джолун бир-бирине кѳошалмаганды ол.

Бири джертин барыб тургъанды аланы,
Кёрюнеед анда къойланы аякъ ызлары.
Экинчи джол бара эди башларында таулары,
Джарыта эди аны джарыгъы джулдузлары.

Сюрююун да сюрюб къойчу баргъанды джертин,
Хар бир атламы ауушдан, джардан толу.
Бура эди кесине къарт таулуну джюрегин
Джулдузладан къуралгъан кёкдеги джолу.

Джулдузлача, мийик эдиле муратлары,
Этиченед ала бла кёкге къараб кёб ушакъ.
Бара-барыб, бир-бирине къошулгъанча джоллары
Кёрюнеед, болса да аралары бек узакъ.

Биле эди къалынын бла джукъасын джерни,
Эртде ёлген къарт атам — устасы къойчулукъну.
Джарытханлай турады джашау джолуму мени
Кёк джарыгъы мийикде ол тамызгъан отчукъну.

Осият этген эди ол джоллары барыргъа
Артында къалгъан бютеу туудукъларына,
Ана джуртха дуняда бек кертилей къалыргъа,
Аны кибиб Къой Джолну джарыкъ джулдузларына.

Саркъа-саркъа кетдиле андан бери кёб джылла,
Кёрюнеди кёк бла джер къучакълашханда мийик
Къарт атамы алгъанча кеслерине джулдузла,
Сюрююун сюрюб, кёкге ташайыб кетген кибиб.

Осиятынгы толтуралмадым, къарт атам, кеч,
Кютмейме толтуруб къойдан ёзен, къол.
Кетиб барсам таулада ашхам бола, кеч
Атамы кёзлери бла къарайды Къой джол.

Ашхыды аталаны джоллары бла барыу,
Сюеме таулуну эртдеги усталыгъын.
Къыйын эсе да ёрлеб мийикге барыу,
Ёрлейме, излеб Къой Джолну Джарыгъын.

ТАКЪЮЗЮК КЪАН

Мен тынгылай барама Теберди ёзенинде
Джер бла кёкню юсюнден сууну таурухларына.
Джыр тёгюлед акъырын джюрекни теренинде,
Тёгюлгенча такъюзюк къан пелиуан тауларыма.

Кюн да тохтаб къарайды кёксюлдюм мийитинден,
Къачны сейир дунясы келе тура аллыма.
Бёгек нарат чегетни джаб-джашил этегинде
Такъюзюк къан тёгюлед сагъышлы тауларыма.

Джитилени къарлары джылтырайла Доммайда,
Кёк къучагъын кереди кенгкъанат тауларыма.
Мыдах сагъыш хорлайды мени хаман былайда,
Такъюзюк къан тёгюлсе теберди тауларыма.

Тюшореди эсеме ол къызарыу бир затны:
Сабийликни, урушну да къайтарады ызына,
Адам къаны кёзюме кёрюнед къазауатны,
Такъюзюк къан тёгюлсе кюз арты тауларыма.

Ушакъ эте барама Теберди ёзенинде
Туугъан джер бла, баш ура кириш къаяларына:
Тёгюлмесин, дейме, къан энд келлик ёмюрледе,
Такъюзюк къан болмаса, мамырлыкъ тауларыма.

КЪУЛАКЪ СУУЧУКЪ

Кириш къаяланы дорданын
Тешиб чыгъад къулакъ суучукъ.
Эшите аны джырлагъанын,
Суу ичеди кёк гылычукъ.

Кёб джылланы туруб келдим,
Сенден кенгде, къулакъ сууум,
Сабийликни джерин кёрдюм,
Айланыучу кёк гылыуум.

Атам да сау эди алгъын,
Сени ауазынг да башха,
Къагъады аязынг салкъын.,
Суу ичеме, къабланыб ташха.

Сюзюлюб чыгъаса джерни
Терен джети къатындан.
Тауушунг уллуду сени
Тенгиз кибик Волга суудан.

Сени кюсей ёлюб кетди
Атам узакъ тюзлеринде,
Санга ёлмей тура эди
Сюймеклиги джюрегинде.

Болмагъанды джерим башха,
Алгъын кибик тиеди кюн.
Бауурланыб джагъа ташха
Суу ичеме атам ючюн.

Кѣб джуртлагъа да бардым.
Бирде ач, бирде бола токъ.
Кѣб сууланы да сынадым.
Сенден ашхы бир суу да джокъ.

ЕРЛЕУ

Суула да саркъа, джымыла да саркъа,
Заман бюгюб къынгыр болады аркъа.

Сарыды бутакъ, джырлайды чапракъ,
Терек бла эте кюз-арты ушакъ.

Сынджырды бюртюк, къызыл такъюзюк,
Атады суугъа кюн алтын джюзюк.

Айтады хапар жангы джаугъан къар:
— Таула башында сейир хазна бар.

Баргъанча кийик, ѳрлейме мийик,
Тазады джюрек, тау сууу кибики.

Тынч атлаб тебреу, къыйынды ѳрлеу.
Заман — эмилики, къыйынды джерлеу.

Длай а алгъа къарай барыргъа
Насыбды бюгюн ѳрлеген таугъа.

КЪАЙТАРЫЛГЪАН КЪЫЛЫЧНЫ КЕЛЮ

(Баллада).

Бард Ханойда кюн джылытхан уллу кёл,
Джырлаб тургъан джер юсюнде тюзлюкню,
Тенгизледен теренд сууу, кёкден кёк,
Вьетнам халкъны олду жарыкъ кюзгюсю.

Алтын чабакъ, танг жарыкъгъа ушагъан
Джашагъанды бурун аны ичинде,
Уруш ачыб келгенинде уа душман,
Къылыч бергенд кесини иесине.

Вьетнамчыланы джерин къоруулаб джаудан
Келгенинде аны кенг джагъасына,
Кёлден чыгъыб алтын чабакъ къолундан
Сыйыргъанды къурч къылычны ызына.

Андан бери Ханойну ол кёлуне
Деучендиле «Къайтарылгъан къылычны кёлю».
Къанлы душман мамыр халкъны джерине
Энтда чабханд излеб къайгъы бла ёлюм.

Кёлден чыгъыб алтын чабакъ халкъына
Къылыч бергенд, душманлары турмай тынч.
Вьетнам халкъы хорлагъынчы, къынына
Къайтырыкъ тюлдю энди ол къылыч!

1968 дж.

МЕН КЕЛГЕНМЕ ДЖАРЫКЪ ДУНИЯГЪА

Мен келгенме джарыкъ дуниягъа,
Кюнню кёре мюйюзлеринде бууну,
Ёрлерге деб эмилик джыллагъа,
Сынай насыбны, кёре бушууну.

Мен келгенме джарыкъ дуниягъа,
Ёхтем Кавказны азат уланы,
Юренирге деб къарай таулагъа
Ётгюр къушларындан аланы.

Мен келгенме джарыкъ дуниягъа
Джыр сёзюмю джылыуун берирге,
Джашау отун джандыргъан батырлагъа,
Ёмюрлюкге дери сюе билгенлеге.

Мен келгенме джарыкъ дуниягъа
Сюерге деб къралымы тохтаусуздан,
Джырланыб тургъан кенг дунияны
Кесимча джырларгъа деб джангыдан.

Мен келгенме джарыкъ дуниягъа,
Гокка ханслагъа тюшген заманда чыкъ.
Излейме айны тюбюнде къояргъа,
Джаяу джолчукъча, бир энчи ызчыкъ.

ДЖЕРИМИ ТАМГАСЫ

Сабанчы да, темирчи да болдум джерде,
Кетиб бара джашауну кыйырсыз джолларында.
Тюшле кёрдюм тюзде мен эски гюрбеджиде,
Баргъан кирик танг атыб туугъан тауларымда.

Оюлгъан чыпчыкъ уялача, кёзлерине
Къараб ушакъ этдим сокъур факъыраны.
Ушаелле ала къуругъан тау кёллерине,
Кёргюзмезлик тюблеринде кёк джулдузланы.

Къойла да кютдюм мен, джылкычы да болдум,
Тюше юсюме таза чыкълары кёкню.
Мекам да ишледим, берчден толуб къолум,
Аз джашасам да, буюрулду сынаргъа кёбню.

Европа, Азия шахарларын да кёрдюм.
Аскерчиле бла мен да джаралы бола,
Тау ауушларында ёлгенле бла да ёлдюм,
Кёкде джарыкъ къоя батхан джулдузладыла ала.

Къайда да сабан чагъады бирча джашил,
Чыкъ тюшеди бирча гокка ханслагъа,
Къайда да отда бирча къызарады темир,
Къайда да кюн керекди адамлагъа.

Къайда да джыламукъла, чыкъ кирик, таза.
Сабанчыны тери бирча тамады джерге,
Къынында къама джитилигине база,
Къайда да къыз бирча тюбейди эрге.

Къайда да къартны акъды сакъалы,
Эмчекдеги сабийле бир тилде джылай.
Къайда да байды халкъны акъылы,
Къайда да кёз ариугъа сукъланыб къарай.

Къайда да джыр бирча тууады джюрекде,
Терекле да иедиле бирча чапракъ.
Къайда да джулдуз бирча джана мийикде
Къайда да къар бирча джауады акъ.

Къайда да халкъла багъалыдыла меннге,
Къайда да фахму, кюн кибик, джарыкъ,
Заман айырыб тура эсе да кенгнге,
Аны бетин кёрюб турама мен ачыкъ.

Къайда да джулдуз бирча джана мийикде,
Къайда да бирча хурмет этебиз ашха.
Къайда да от бирча джанады элде.
Алай аны джылыуу джургумда башха.

Тюйюл эсем да мен эски темирчи,
Джырлайма Минги Таууму джырын.
Къайда да, джырым, эшитилин, сен энчи
Джюрют джерими энчи тамгъасын!

МАРА

Тауланы башларында
Турады мийик
Мара эл къаялада,
Къуш уя кибик.

Эрик терек чагъыучу
Юй артында джар,
Анам суугъа барыучу
Къая джолчукъ тар.

Саркъыб келед узакъдан
Чокъуракъ суучукъ,
Энед терен къулакъгъа
Ингичге джолчукъ.

Кюз арты чапракъла
Суучукъгъа тюше,
Къызаралла бутакъла,
Такъюзюк бише.

Кёкле-Башы къаяны
Тёппесинде бар
Джарыкъ этген тауланы
Чыммакъ таза къар.

Ушайды анга бютюн
Анамы чачы,
Шош тиеди элге кюн,
Мыдахды къачы.

Джашлыгъына сукъланыб,
Къулакъ суучукъгъа
Къарайд анам, къабланыб
Чалман буруугъа.

Кёзлерине кёрюнед
Таныш аякъ ыз.
Суу алыб келед
Гёгени бла къыз.

Гугук таууш агъачдан
Эшитилед ачыкъ.
Кёк толу къарылгъачдан,
Кюн тиед джарыкъ.

Узатады анга кьол,
Барса да кетиб,
Алай а кьалалмайд ол
Анама джетиб...

Гугук таууш агъачдан
Шошуракъ чыгъад,
Кёк кьуру къарылгъачдан,
Чапракъ агъад.

Ётдюле джылла, кюнле,
Саркъады суучукъ.
Джарда кьызыл тюртюле,
Мыдахды джолчукъ.

Менден эсе эртдеден
Таныйд джолчукъ анамы,
Аны ючюн джюрекден
Сюеме мен аны.

КЪАРА КЮН

Къара кюн тиеди бушуулу арбазда,
Дуния да къарангы, аталмайды танг.
Къаб-къара кёрюнеди чыммакъ къар таулада,
Къарча эрийди дж'орек — ёлгенди ананг.

Анасы сауну джюрегинде барды тау.
Оюлдула джюрегинги мийик таулары,
Айланаса, кёлтюрюб кыйынлыкны, сау,
Къучакъларыкъ тюлдюле сени ана къоллары.

Джюрегинг бла саркъады бушууну терк къобаны,
Кече, кюн да сарнайды таш джагълаларын талаб.
Боран боранласа да, уяталмайды аны,
Турады шош къабыр, тилсиз кирик джукълар.

Сен къоркъгъан къара кюн келди да къалды,
Арбаздан ышара ким чыгъар аллынга?
Кёрюнеди ёлгенча башламланы башламы,
Ёле эсе дунияда бизни табхан бир ана.

ХАЛКЪ ДЖЫР

Душман келген кюнледе
Халкъ къолунда къамама,
Бушуу этген юйледе
Ана кёзден тамама.

Исси кюнде таулада
Салкъын берген терекме,
Сууукъ кюнде тьбырда
От болургъа керекме.

Джаз келгенлей таулагъа,
Кырдык болуб ёсеме,
Палах келсе сынаргъа,
Къадау ташча, тёземе.

Кюн бузулса, кёкледө
Кюкюрейме, джашнайма.
Джанкъылычны мийикде
Хаталадан сакълайма.

Уруш тюзде джыгъылгъан
Джаралыгъа дарманма,
Хата баргъан джолланы
Джабхан къалын тубанма.

Батырлыкъны къушуна
Чууакъ кёкме, къанатма,
Урушланы отуна
Халкъла берген налатма.

Сюймекликни заманы
Келсе, суйген джюрекме,
Тау ёзенде акъ чакъгъан
Сары эрик терекме.

Эртделеден таулуну
Нёгериме, юйюме.
Джыр суйген джолючуну
Батмай турлукъ кюнюме.

Кёб джолланы джарындан
Абынмайын ётгенме.
Къыйынлыкъны, насыбны
Халкъ бла бирге кёргенме.

Къаяладан гузаба
Джырлай саркъгъан шоркъама,
Кюрт юзюлсе таулада,
Адамлагъа къоркъама.

Гелеу хансны отлагъан
Тау төппеде кийикме,
Джитиледе агъаргъан
Къарча таза, мийикме.

Хар кимге да керекли
Юй терезе, эшикме,
Сабийлени уясы
Болуб тургъан бешикме.

Къуллукъ этген аяусуз,
Ана сютча, татлыма,
Кече, кюн да тохтаусуз
Барыб тургъан атлыма.

Халкъымы эртделеден
Келиб тургъан джолума,
Ексюзлени сылагъан
Аны чомарт къолума.

Тузакъдагъы тутмакъгъа
Тюшде келген бошлукъма,
Тюз иннетли адамгъа
Нёгер болгъан шохлукъма.

Минги Тауну башында
Учхан къушча бёгекме,
Ётмек киби халкъыма,
Мен да алай керекме.

ДЖАЗГЫ ДЖЫРЧЫКЪ

Къууат уллуд юйюбюзде,
Барды кыйырсыз насыб:
Кюн къарайды терезеден
Таягъы бла джыр джазыб.

Сѣлешед мени бла ол,
Джарыкъды джашил арбаз.
Къарылгъачны кѣксюлдюм джол
Алыб келед — келеди джаз.

Гокка ханс бла сыртлыкъланы
Джасарыкъды ол омакъ,
Келтирликди таурухланы,
Айтырыкъды кѣб джомакъ.

Ёрлерикди чегетлеге,
Тагъарыкъды кѣб чапракъ,
Бютеу кѣгет тереклеге
Кийдирликди, къурмашча, акъ.

Ачарыкъды ауушланы,
Болмаз кибики джолла тыйгъыч.
Джаудурлукъду джауумланы,
Сюеб кѣкде тейри кылыч.

Чыгъарлыкъды къойчуланы
Бийчесынны джайлыгъына,
Тагъарыкъды мынчакъланы
Джугъутурну улагъына.

КЪЫМЫЗ

Унутмайма, Исси-Кёл джагъасында
Джай чилледе юртадан чыгъыб бир къыз,
Ала-Тауну Джаргъылчакъ джайлыгъында
Ичиргенин аякъ бла меннге къымыз.

Къарт джылкычы, атасы Иманалы
Юртасына мени къонакъ этгенин
Унутмайма, къымыз алыб бир атлы
Ол кюн ары бешбармакъгъа келгенин.

Тау тёппеде тургъан таза къар кибик,
Агъараед чын аякълада къымыз.
Олтураем акъ кийизде, къарт кибик,
Сыйлай эди бизни къонакъ суйген къыз.

Къыл къобузун согъа эди джырлай къарт,
Бир кысаед, бир ачаед кёзлерин.
Джылытханча кыргъыз кюн джерни чомарт,
Джылытаед джыр адамны джюрегин.

Сууумагъанд исси кюнню таягъы,
Кёз аллымда турад энтда мени къыз,
Кюн кюйдюрген къолларында аягъы,
Ала - Тауну къарларыча, акъ къымыз.

ДЖАШИЛ ЧАПРАКЪНЫ ШАХАРЫ

Джашил джаз Ала-Таулагъа таянады,
Сыртланы толтура гокка ханслары.
Алтын таякълы кюннге къууанады
Джашил чапракълы къыргъыз шахары.

Бусакъ тереклени тюбюнде джырлайды
Илипин суучукъ орам джанларында.
Джашчыкъ къарылгъачха ышарыб къарайды,
Кесим къарагъанча сабий заманымда.

Эртдеракъ былайда мен да ишлеученем
Джазгъы къарылгъачха топракъдан уя.
Джазгъы эртденледе ачыжъ эшитиученем —
Джырлай эди манга джаб-джашил дуня.

Биринчи кере былайда ачылгъанды
Сентябрь кюн букварымы ал къагъыты.
Кёзюмде турады, Манасча, сураты
Фрунзени — Октябрны ал атлысыны.

Джаннган эди мында, гокка ханс чакъгъанча,
Мени джырымы биринчи джилтинчиги.
Къызыл джаулукъчугъу бла джаз келе тургъанча,
Келе эди манга гитче къыз тенгчигим.

Бюгюн кёк да джарыкъ кёпюрек кёрюнеди,
Джашилирек — аны тюбюнде бусакъла.
Терек бачхача, шахар аязда тебинеди,
Кёкден чомарт салыныб алтын таякъла.

Озгъан сабийлигим ызына бурулады,
Кетиб барсам Дзержинскийни орамын.
Мийик тамалындан Ленин къараб турады,
Тау тѣппелени кѣреди къарларын.

Апрелде омакъ кийинген сыртлыкъладан
Джашил джангурчукъну къанат тюбюнде
Гюлле алыб келеме къыргъыз тауладан
Алгъышларгъа бачаманы туугъан кюнюнде.

Кѣк тауланы башлары мийикде агъарады,
Дууадакълы кѣпюрден къарайма ары.
Джюрегиме джыл сайын терен синге барады
Джашил чапракълы къыргъыз шахары*.

КЪАРА ДЖЕЛ

Тохта, тохта, улума
Оджакълада, тели джел.
Сабийлени къоркъутма
Кече арада, къара джел.

Насыбларын джукълатма
Сабий джюреклеринде.
Джукъласынла, уятма,
Джашил бешиклеринде.

* Фрунзе деген сѣз молдаванча — джашил чапракъды.

Къаб-къаралыб келгенсе,
Келгенча къара къузгъун.
Тёгерекде этесе
Тангнга дери къуугъун.

Чегетлеге энесе.
Ычхыныб ауушладан,
Ёзенлени толтуруб
Сарнагъан тауушладан.

Тохта, тохта, улума
Оджакълада, тели джел. ,
Сабийлени къоркъутма
Къышхы кече, къара джел!

Гитче суучукъ таулада барады ашыгъыб,
Чынгай, джырлай, къууана ташланы
арасында,
Кёк чегетни ичинден аллыма чыгъыб,
Саламлашад мени бла танг аласында.

Келеди шууулдаб ол кюн бла бирге,
Келгенча атылыб тар джолну эмилик.
Барама сууну джагъасын ёрге,
Тауда джюрегим къарча таза, тауча мийик.

Анда бузланы сууукъ тазалыгъы,
Кёк кюкюреу, джугъутур мийюз таууш,
Къарны акълыгъы, къаяланы ауазы,
Ыранчы арыб солуй тургъан аууш.

Келеди суучукъ, нарат тереклени
Кёлеккелери тыше кёмюклерине.
Озады ичлерин джашил чегетлени,
Юрсюр эте, гузаба терен ёзенлерине.

Сюеме тауну мийигин, кёкню чууагъын,
Сууну гитчесин, сабийлигимча, чёрчек.
Джулдузну сюеме мен алтыш джарыгъын,
Джыр — сууча таза, джулдузча джарыкъ
болса керек.

Барады суучукъ уллу кёбаннга тартыб,
Джутуб кёоярыгъын турса да биле,
Суула кёошулсала, къарангы ёзен джарыб,
Тюбейле шоркъала бир бирлерине кюле.

Кёошулугъуз ашыгъыб, суула, бир биригизге.
Джарытыгъыз дуняда сиз къара кечелени.
Тохтамайын саркъыгъыз кексисдюм тенгизлеге.
Алай а унутмагъыз туугъан таш ёзенлени.

КАЛАК ИТ

Ёлтюргенди иенги уруш джоллада фашист,
Джанынг мыдах, къарнынг туююлдю сени токъ.
Ашсыз, суусуз калак болуб айланаса, джарлы ит,
Юйю джокъну дуняда хар кёуру да кюню джокъ.

Бар эди, хариб, алгъын сени да бир заманынг
Къазакъ бёрю къатынга келалмайын туруучу.
Энди арыкъ бойнунга джабышханды джабагъын,
Серден болуб къалгъанса джулдузлагъа улуучу.

Къайыкъ да минер кемеге, кеме да — къайыкъгъа,
Къууанч, бушуу да кёзюуд джерде джаны
болгъаннга.
Танг алада улуйса ачдан Темир Къазакъгъа,
Бирде къараб тураса айны сют толгъанына.

★ ★ ★

Тауну таугъа ургъанча,
Элия ачыуланыб,
Тоб атыла тургъанча,
Кюкюрейди от джаныб,

Юркюб келген атлача,
Барады тубанлада,
Джити кылыч отлача,
Шыбыла — къаялада.

Кёкню туюбю тюшгенча,
Джауум къуяды къаты,
Душман аскер келгенча,
Келеди дюлдюр аты.

Тауну таугъа ургъанча,
Элия булутлада,
Тоб атыла тургъанча,
Кюкюрейди таулада.

1. Кече

Терекледен, тауладан мийик
 Джанадыла жарыкъ джулдузла.
 Соймеклик таурухлары кибики,
 Сейир тюшле кёредиле къызла.

Арыб тургъан ингирге дери
 Къалжъыйдыла кечеги джолла.
 Кюн да солуйду, кетиб жери,
 Солуйдула ишлеген къолла.

Джукълайдыла чумла, джабышмакъ,
 Чыпчыкъ кёзчюкле чыкъ иче.
 Суу джагъа бла этеди ушакъ
 Ай толгъан жарыкъда кече.

Джер джашнайды, кюйюзча, омакъ,
 Къышлыкъланы гокка хансы кёб.
 Кечеле салкын, кюнле чууакъ,
 Къалай ашкы бишеди чёб.

Сакълайдыла джыйыла тангны,
 Ай тиеди, болмайын эски,
 Джер туугъанча бюгече джангы,
 Танг береди саб-сары белги.

Къагъадыла салкын аязла,
 Сыртлыкъ джашил, сарыды тюз.
 Батадыла сабыр джулдузла,
 Келгенди деб берекетли кюз!

2. Джашчыкъ бла эшекчик

Тангнга эртде тюбеди
Бюгече таулу джашчыкъ,
Эшекчигин джерледи
Арбаз болгъунчу джарыкъ.

Эки гыбыт тоб-толу,
Акъ къар киби, айрандан.
Тик, узакъ барлыкъ джолу
Эл орналгъан таладан.

✓ Джаяу джолчукъну ёрлеб,
Эшек барады таугъа.
Къайда эсе да терлеб
Чалгъан джыйынлагъа.

Джангы акъ кийиз бёркню
Джашчыкъ джанбаш къаблаб,
Джырлайды эртденги кёкню
Чууакълыгъына къараб.

Кетиб барады джашчыкъ,
Лю! деб эшекчигине,
Дуня, кюн киби, джарыкъ
Кёрюне кёзчюклерине.

Алтынбаш джашил чёблеу
Джити къарайды шаркъгъа.
Къыйын эсе да ёрлеу,
Эшекчик барады сыртха.

3. Чалкычыла

Турна тизгин баргъанча, мийик кёклени
Келедиле тизилиб сыртлада чалкычыла.
Мен кёреме агъаргъан кийиз бёрклени,
Джашил джырны джырлайла бир аууздан
чалкыла.

Мылы хансдан къарылмай чалкы сызгъырыу
Ачыкъ келед огъартын кёк бла джерни чегинде.
Келе тура, кёреме, акъкъалпакъ бла кёк гылыу
Кюрен тартхан тик тауну чыкъ тишген этегинде.

Гокка хансла юзюлюб джерге джыгъыла,
Джатадыла дюрюле кюнбетледе тешелиб.
Джаныу джетиб джангыртса, зынгырдайла
чалкыла,
Чаладыла джыйынла бир-бирине эришиб.

Торгъай чыпчыкъ тегеди чууакъ кенден
джююлдеу,
Согъадыла бешкъарышла сейирлик макъамланы.
Силкинеди тамада — алларында баргъан деу,
Эришиуге къозгъайды ол таулу уланланы.

Чыммакъ айран къайнайды къыб-къызыл
гыбытлада,
Джашчыкъ алыб келгенди эшекчик бла элден.
Чаладыла джыйынла, бел тюзетмей, къышлыкъда,
Джылан джырмаз ханс къалын, озады белден.

Тохтайдыла джаныугъа, суусаб ичерге бирден.
Акъ турнала къоннганча суу джагъада солтургъа.
Келедиле ашыгъыш, кёлеклери суу терден.
Тау айранны гыбытны бучхагъындан тогъургъа.

Ичедиле бюсюреу эте таулу джашчыкыгъа,
Минги Тауну салкынын алыб келгени ючюн.
Джерин алыб бошлайла кёк гылыуну

кышлыкыгъа,
Тер чыгъады сыртындан, чыкыгъан кибик кёк
тютюн.

Тюшедиле арагъа чам, накъырда, самаркыау,
Ишге джигер сёзге да чемер деген адет бар.

Джокъду кюлкюсюз, джырсыз чалкыгычылада
джашау,
Ишден кыоркыгъан адамгъа ёмюр кыысха, дуния
тар!

4. Дырынчы кыызла

Джукълайдыла кёкледе
Джарыкъ джулдузла.
Уянадыла эртде
Дырынчы кыызла.

Тылы басады шапа,
Кыайнайды кыазан.
Атын джерлейд гузаба
Бригадир Мазан.

Салкын аяз огъартын
Тохтаусуз урад,
Сенек алыб кыыз, кыатын,
Дырыннга барад.

Джаб-джашил дюрюледен
Толу тау эм тюз.
Джангы бичен ийисден
Бютюн байды кюз.

Эчкимюйюз сенекле
Дженгил кымылдай,
Тюшедиле дюрюле
Сенек ауузгъа, джырлай.

Бир чёб зыраф болургъа
Чыртда мадар джокъ,
Чыгъар ючюн мал джазгъа
Кефи бла токъ.

Аны биледи ариу
Хар дырынчы къыз.
Аямайдыла къарыу —
Тазады чалкыы ыз.

Ачы кыыздырады кюн,
От кибик джана,
Толтурады джер юсюн
Сенек аууз, гапына.

Джырлайдыла каскала,
Бёденеле шош.
Къайдадыла булутла? —
Кыыздырмайды бош.

5. Жангур

Джауар болса, булутла
Минги Таугъа кенгешге
Барадыла, улоула
Баргъанча, акъ гаммешле. .

Къой сюрюуле салкъында
Джоппу болуб, исселей,
Акъ тауланы башында
Булутла кюнлюк ишлей.

Сора кёк къонгурауун
Къозгъалгъан булутлада
Къакъды, билдире джауум
Джауарын кенг сыртлада.

Акъ булутла гюрюлдеб,
Къара бугъала кибики,
Кёк тебреди дюнгюрдеб,
Бир алаша, бир мийик.

Тубан тюшдю алаша,
Джерге сала бауурун.
Таурух кибики тамаша —
Кёк башлады дауурун.

Къоргъашын кибики ауур
Тубанла суудан толу.
Тебсейди таякъ джангур,
Тейри къылыгъдан джолу.

Элиягъа арыу джокъ,
Кюкюрейди кёк ачы.
Тюеди чыммакъ буз окъ,
Джашил биченликни къаты.

Буз узакъгъа бармаз деб
Барды нарт сёз асыулу.
Джауум кёкде къалмаз, деб
Бош айтмагъанды таулу!

6. Акъсакъл

Тюл эсе да къарт, муккур,
Болмагъан эсе да башы чал,
Сабыр болгъанлай жангур,
Къошдан чыкъды акъсакъл.

Ауузунда эки тиши,
Бирин узун, бирин къысха.
Тынч болмазед аны иши,
Тер тамыучанд сакълалындан.

Теке бёркю зынгырдауукъ,
Эштиледи узакълагъа.
Джыйынлада уллу зауукъ
Башланады акъсакълдан.

Эртделеден джюрюй келген
Адет джашайд Къарачайда:
Акъсакългъа саугъа берген
Тюбесе да хар къалайда.

Тутушургъа тулпарды ол,
Баш къылчыгъыд джырчыланы.
Тойгъа кирсе, учады ол,
Арытхынчы къобузланы.

Мыйыкъларын ёрге бурса,
Андан къоркъмай ким къалыр?
От къамчисин джерге урса,
Анга ёшюн ким салыр?

Кёбдю чамы акъсакъалны,
Накъырдасыз иш къорамаз.
Атчысы да барды аны,
Акъсакъалсыз джыйын болмаз!

7. Бичен той

Келсе кюзно ахыры,
Тынса бичен иш,
Башланад тою, джыры,
Къаланса эм арт тиш.

Союлады къурманлыкъ,
Асыралгъан тууар, къой.
Танылады усталыкъ,
Башланады бичен той.

Ат чабдырыу, терк тебсеу
Саналадыла башха.
Андан сора тишге ёрлеу
Орун къояд къолташха.

Чыгъадыла тулпарла,
Башлайдыла тутушну,
Къанатындан тюк алыу
Учуб баргъан тау къушну.

Сёлешеди бригадир,
Ауузундан тамад бал.
Истемейни тебсейди
Узунмыйжкъ акъсакъал.

Тирид заманда джюрюш,
Келди кюзню ахыры.
Къарасаут бла кюмюш —
Эживю бла джыры.

Джетди байрамы кюзню,
Къууанч уллу таулада.
Альб чагъыр мюйюзню,
Алгъыш этед тамада:

— Къушла кибик джигитле,
Джулдузла кибик къызла!
Сиз этген ашхы ишле
Халкъгъа огъур болсунла!

Джырчыланы устасы
Джырны тартады тёрде.
Болса да кече ортасы,
Байрам барады джерде.

Джулдузла джана джарыкъ,
Ач къалмаз энд тууар, къой.
Танылады усталыкъ,
Чайкъалады бичен той!

Сый берилед бозагъа,
Тебсеу уллу, къобуз, сокъ!
Ишлемеген адамгъа
Бичен тойда орун джокъ!

БАШЛАРЫ

«Акъ булутну тюбюнде, тау башында кийикча...»	3
«Киши кёгюню джулдузу болгъандан эсе...»	3
«Биринчи кере джерде бараза тартхан...»	4
«Таулада терек ауса...»	4
«Сюеме сени, кьар...»	5
«Къалай ашхыды ингирлик...»	5
«Таш кесек этсенг...»	6
«От бла сёз джаратылгъандыла кюнден...»	6
«Сабийликде кёргенме урушланы...»	7
«Кёбдю, дейбиз, кыйынлыкъ джерде...»	7
«Джашауда уллуду умут берген кюч...»	8
«Танг джарыкъ уятды къалкыгъан къаяланы...»	8
«Акъ кьаргъа къара кьаргъа кьоннанча...»	9
«Къазауат баргъан кыйын кюнлеримде...»	9
«Кюнню чыгъыуу тохтагъынчынгга...»	10
«Менден бек суйгенинг барды, дейсе...»	10
«Толкъун арый билмейин...»	11
«Суу саркъады тенгизге...»	11
«Джай чиллени кюнюнде...»	12
«Гокка хансланы юсюнде...»	12
«Таула бла мени бир ана табханча...»	13
«Таула ашхылыкъны эслемей къалмазла...»	13
«Таулада буз джаугъанды...»	14
«Тау тёпшелени кьарлары эресе..»	14

«Джерде чыкъ джашар...»	15
«Кече таулада ай тутулса...»	15
«Тас болуб къалмайды джукъ ызсыз...»	16
«Джазны суюсенг...»	16
Юрий Гагариниге	16
«Джараусуз адамны да...»	17
«Гынтдылы къаргъа...»	17
«Агъачны агъач чюй бла...»	17
«Терек бюртюкден...»	17
«Адам къурчдан кючлюдю...»	18
«Гитче булугчукъ да...»	18
«Бизге джашауну берген анала...»	18
«Джукъланыб баргъан отдан эсе...»	18
«Къыйынды таулада...»	19
«Бууну ёлтюргни...»	19
«Джерде джашаргъа...»	19
«Ёзенледе джасмин чакъгъаны акъса...»	20
Туугъан халкъыма	20
Къызыл къаяла	21
Тау джел	21
Сокъмакъ	22
Къызыл кюн	22
Кёк кюкюрейди	23
Поезд	23
Аскерчи бла сабанчы	24
Мийик тау	25
Къоз терек	26
Акъ къар	27
Теберди (баллада)	28
Тирмен	29
Мени халкъым	31
Къой джол	32
Такъюзюк къан	34
Къулакъ суучукъ	35
Ёрлеу	36

Къайтарылгъан къылычны кёлю (баллада)	37
Мен келгенме джарыкъ дуниягъа	38
Джерими тамгъасы	39
Мара	40
Къара кюн	42
Халкъ джыр	43
Джазгъы джырчыкъ	46
Къымсыз	47
Джашил чапракыны шахары	48
Къара джел	49
«Гитче суучукъ барады...»	50
Калак ит	51
«Тауну таугъа ургъанча...»	52
Кюз	53

Хубиев Назир Азияевич
СВЕТЛЫЙ МИР

На карачаевском языке

Редактор **А. И. Кубанов.**

Художник **В. М. Еременко.**

Художественный редактор **М. П. Бертник.**

Технический редактор **М. Ф. Перепадя.**

Корректор **К. А-К. Салпагарова.**

Сдано в набор 3-V-1973 г. Подписано в печать 11-VII-1973 г.

Формат 60x90 1/32. Физ л. л. 2. Уч.-изд. л. 2,06.

Тираж 1000 экз. Заказ № 3140 ВУ 03731. Цена 22 к.

Ставропольское книжное издательство, Карачаево-Черкесское отделение, Черкесск, пл. Кирова, Дом печати. Карачаево-Черкесская областная типография, Черкесск, Первомайская, 47.

22 к.

ЧЕРКЕССК — 1973